

Sort arbejde er steget fra 2016 til 2017

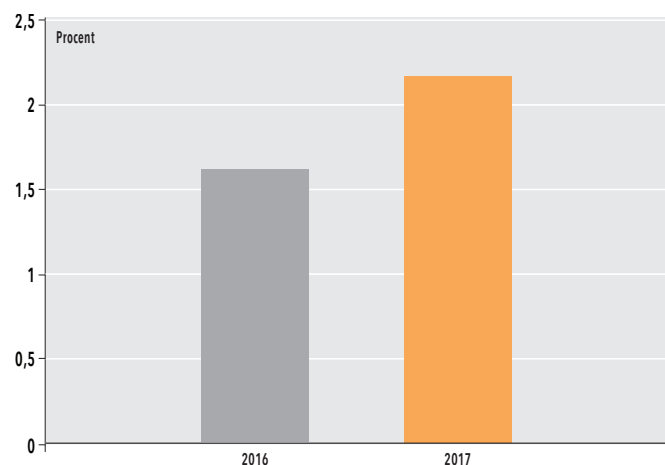
Arbejde uden moms og regning er steget set i forhold til det danske bruttonationalprodukt (BNP). Konkret er omfanget af sort arbejde steget fra 1,7 procent målt i forhold til BNP i 2016 til 2,2 procent i 2017. Den udvikling er et brud på en ellers faldende tendens.

Det viser en ny analyse fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, der de seneste årtier tilbagevendende har målt det sorte arbejdes omfang i Danmark.

Når det sorte arbejde igen fylder mere, er forklaringen ikke, at der er flere end tidligere, der arbejder sort. Der er faktisk færre. Forklaringen er derimod, at den gruppe, der arbejder mange timer sort, bidrager yderligere til det skatteunddragende regnskab: De er nemlig begyndt at arbejde sort endnu mere.

Den udvikling får det gennemsnitlige tidsforbrug til at stige markant fra 2016 til 2017. I 2016 lå det ugentlige tidsforbrug i gennemsnit på 1 time og 58 minutter. Altså: De, der arbejdede sort, gjorde det i gennemsnit små to timer om ugen. Det tal var i 2017 steget til 2 timer og 44 minutter.

Figur 1. Sort arbejde i forhold til bruttonationalproduktet

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed.

Målt for de 18-66-årige udgjorde det sorte arbejde i 2016 omkring 1,7 procent set i forhold til BNP, men steg til 2,2 procent i 2017. Siden 2010 har der ellers været et relativt kontinuerligt fald fra omkring 2,3 procent til 1,7 procent i 2016.

Med hensyn til andelen af befolkningen, som arbejder sort, så er den som nævnt faldet. I 2016 arbejdede 22,3 procent af befolkningen sort, mens det tal i 2017 lå på 21,3 procent. Selvom faldet ikke er signifikant, understøtter tallene en klar tendens, der har været siden 2002 frem til 2016: At sort arbejde er mindre og mindre udbredt i befolkningen.

Der kan være flere forklaringer på, at nogle sortarbejdende lagde mere tid i det i 2017. De gode konjunkturer synes dog at være et oplagt bud: I gode tider får en stigende andel af både lejere og ejere gennemført større og mindre forbedringer af deres bolig. Da det må antages, at en del af den aktivitet er købt og betalt sort, kan mere generel aktivitet i økonomien givetvis forklare en del af stigningen i de sorte timer.

Ny bog om sort arbejde

Knækket i den ellers nedadgående kurve kan ses i en ny bog fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, der hedder *Aktiviteter uden for det formelle arbejdsmarked: Sort arbejde, gør det selv-arbejde og deleøkonomi*.

Disse nye tal i bogen er baseret på en undersøgelse af et repræsentativt udsnit på 1.405 personer i den danske befolkning på mellem 18 og 66 år. De har svaret på, om – og i så fald i hvilket omfang – de har udført sort arbejde i 2017.

I undersøgelsen defineres sort arbejde som produktive og i sig selv lovlige økonomiske aktiviteter, der burde beskattes, men ikke bliver det. Sort arbejde er en skatteunddragelse, hvor både køber og sælger vinder økonomisk på bevidst at holde skattevæsenet uvidende om transaktionen mellem dem.

Desuden dækker sort arbejde også salg af ting uden skat og moms samt udveksling af tjenester og varer, der ellers skulle beskattes. I definitionen medtages ikke illegale aktiviteter. Brancher, der ellers traditionelt er indbegrebet af sort økonomi, som fx narkohandel og rufferi, er derfor ikke medtaget i opgørelsen.

Ud over en stigning i den gennemsnitlige sorte arbejdstid afdækker bogen også andre problemstillinger, der er relateret til aktiviteter uden for det beskattede arbejdsmarked – herunder at gøre det selv-arbejdet er steget; at Danmark ligger relativt højt internationalt set, når det

kommer til udført sort arbejde; at det ofte er unge og mænd, der arbejder sort, og at det ofte betales med andet end kontanter, når det er for nære relationer, at det sorte arbejde udføres.

Flere laver gør det selv-arbejde på boligen

Flere danskere svinger selv hammer og malerpensel, når der foretages forbedringer og reparationer i hjemmet. Det såkaldte gør det selv-arbejde er nemlig steget i omfang fra 2016 til 2017. Konkret er andelen af danskere, der selv har lavet større eller mindre forbedringer i hjemmet, således steget fra 27,5 procent i 2016 til 35,5 procent i 2017.

En mulig forklaring på stigningen i andelen af folk, der gør det selv, er, at der generelt er mere aktivitet i samfundet, og at flere bruger tid og penge på forbedringer på boligen. En del af denne stigende aktivitet resulterer i mere gør det selv-arbejde. Når man foretager forbedringer på egen bolig, undgår man helt igennem lovligt en regning på det arbejde, der udføres.

Omtrent samme omfang i forhold til BNP som sort arbejde

Som noget nyt har ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed opgjort værdien af gør det selv-arbejdet i forhold til bruttonationalproduktet (BNP), og det viser sig, at

det har en værdi, der svarer til 1,9 procent af BNP i 2017. Det er næsten samme omfang, som det sorte arbejde har i 2017.

For at kunne udregne en egentlig økonomisk værdi af gør det selv-arbejdet er analysen lavet med en skarpt afgrænset definition. Selvom gør det selv-arbejde kan dække mange aktiviteter i hjemmet – herunder madlavning, syning, havearbejde, maling og skift af døre og vinduer – dækker definitionen i analysen alene *arbejde med vedligeholdelse og forbedring af boligen*. Fælles for de aktiviteter er, at de alle kan erstattes ydelser eller produkter, der tilbydes på det ordinære og beskattede arbejdsmarked.

Udregningen af værdien er baseret på vurderingerne fra de 1.726 18-66-årige personer, der indgår i denne del af undersøgelsen. De, der har svaret bekræftende på spørgsmålene om at have udført mindre eller større forbedringer på eget hjem, har selv estimeret, hvor meget det samme arbejde ville have kostet, hvis en professionel skulle have udført det.

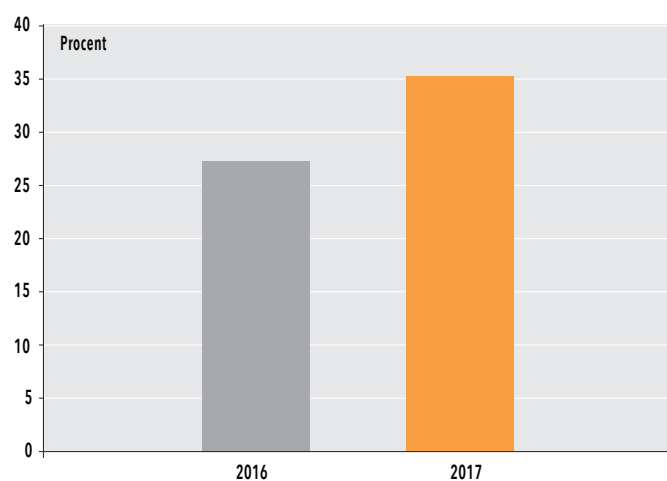
Tilbage på før-finanskrisen-niveau

Spørgsmålet er, om en andel på knap 36 procent af danskerne, som udfører gør det selv-arbejde, er mange. Svaret er, at det er det egentlig ikke. I hvert fald ikke historisk set.

I 1997 var over halvdelen – nemlig omkring 54 procent – af danskerne fritidshåndværkere på egen bolig. De seneste 20 år er andelen dalet støt frem til 2016. Men med den seneste stigning er niveauet lidt over 2007-niveauet, der var på 34,1 procent. Hvilket som bekendt er lige før finanskrisen i 2008.

Selvom noget af gør det selv-arbejdet givetvis er drevet af lyst, viser alle undersøgelser siden 2001, at hovedårsagen er økonomi. Altså at det er billigere at gøre det selv end at ringe til en håndværker. Det er med andre ord i høj grad pengene – og ikke lysten – der driver gør det selv-værket.

Figur 2. Andel af husholdningerne, der har udført gør det selv-arbejde i 2016 og 2017

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed.

Andel af husholdningerne, der har udført gør det selv-arbejde i 2016 og 2017. Tallene dækker over mindre og større gør det selv-projekter.

Flere arbejder sort i Danmark end i nabolandene

Danskerne ligger i top, når man sammenligner udbredelsen af sort arbejde med omkringliggende lande. Både i Tyskland, Storbritannien, Norge, Holland og Sverige er der relativt færre, der udfører arbejde uden at have orden i fakturering og skattebetaling.

Det viser en analyse af de tilgængelige data på området, der er foretaget af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed. Det er dog en sammenligning forbundet med usikkerhed, da både definitioner, lovgivning og årstal for dataindsamlinger er forskellige fra land til land.

Ikke desto mindre tegner der sig et billede af Danmark som et af de lande i Nordeuropa, hvor den største andel af befolkningen udfører sort arbejde.

I 2017 var der i Danmark omkring 20 procent af befolkningen mellem 18 og 74 år, der udførte sort arbejde. På andenpladsen ligger Tyskland med 14 procent ifølge en analyse fra 2010. Samme tal for Sverige ligger på cirka 13 procent, hvilket får dem ind på en tredjeplads. Opfølgelsen for Sverige er dog helt tilbage fra 2005.

Som nævnt er analysen behæftet med usikkerhed, men da frekvensen af sort arbejde i Nordeuropa generelt har været faldende de seneste 15-20 år, og Danmark ligger højest med de nyeste tal, taler meget for, at udlægningen i et vist omfang er retvisende.

Skattesky folkefærd?

Danskernes sorte arbejde er nogle gange blevet udlagt som en folkesport, alle deltager i i mindre eller højere grad. Umiddelbart er der dog tre faktorer, der skal tages højde for, inden man entydigt udråber danskerne til Nordeuropas mest skattesky folkefærd.

For det første bygger tallene på respondenternes egne vurderinger. En nærliggende antagelse kan være, at danskerne har et meget tillidsfuldt forhold til myndighederne, herunder til interviewere fra Danmarks Statistik, måske endda mere tillidsfuldt end respondenter i de øvrige lande.

For det andet har der for eksempel i Sverige været ordninger, der minder om den danske boligjobordning, blot med langt større fradragsmuligheder. Incitamentet til det sorte arbejde er således ikke lige så stort på den anden side af Øresund.

For det tredje er der en bredere tolkning af, hvad der defineres som sort arbejde i Danmark end i mange af vores nabolande. Der er for eksempel en mere liberal tilgang i lovgivningen i Storbritannien end i Danmark.

Sluttelig bor langt flere mennesker i lejeboliger i Tyskland end i Danmark, og selvom det sorte arbejde tæller i både leje- og ejerboliger, ved vi, at en stor del af de sorte aktiviteter generelt centrerer sig om ejerboliger.

Unge, mænd, faglærte og ufaglærte arbejder oftest sort

Ikke overraskende er grupperne af borgere, der udfører mest sort arbejde, unge, mænd, faglærte og ufaglærte.

Interviewundersøgelsen om sort arbejde viser, at det er blandt de unge mellem 18 og 24 år, at de sorte aktiviteter topper. Omkring 40 procent af den gruppe har i løbet af 2017 været aktive på det sorte arbejdsmarked. Til sammenligning er gennemsnittet for hele befolkningen 20 procent.

Også aldersgruppen fra 24 til 44 år ligger over gennemsnittet, idet omkring 23 procent har udført sort arbejde.

Til gengæld falder deltagelsen på det sorte arbejdsmar-

ked støt fra midt i 40'erne frem til et niveau omkring 11 procent for de ældste.

Ud over at de sortarbejdende er unge, er de for det meste også mænd. Lige omkring ni procentpoint ligger de over kvindernes deltagelse på det sorte arbejdsmarked. Konkret arbejder 24 procent af alle mænd sort, hvorimod kun 15 procent af kvinderne gør.

De faglærte og de ufaglærte trækker op

Der er også stor forskel på uddannelsesniveaet blandt dem, der laver sort arbejde, og dem, der ikke gør. Det er især de faglærte og ufaglærte, der arbejder sort. Om-

kring en fjerdedel af disse grupper udfører sort arbejde, nemlig 24 procent af de ufaglærte og 23 procent af de faglærte.

I den anden ende finder vi dem med en lang videregående uddannelse. Kun omkring 9 procent af den gruppe arbejder sort, mens andelen for både korte og mellemlange videregående uddannelser ligger på 19 procent.

Analysen viser desuden en klar sammenhæng mellem frekvensen af udført sort arbejde og indkomstniveau, da det sorte arbejde er mest udbredt blandt de lavest lønede.

Deler man danskerne op i ti grupper efter indkomst, viser der sig klare forskelle. Hele 32 pct. arbejder sort i den tiendedel, der har den laveste indkomst. I den modsatte ende af indkomtspekteret ligger den tiendedel, der tjener mest – her er det kun 10 procent, der arbejder sort.

Sort arbejde mellem familie og venner afregnes ofte med gentjenester

Den ene tjeneste er den anden værd. Sådan er ideen tilsyneladende bag meget af det sorte arbejde, der foregår mellem familie og venner. Det er nemlig tit, at der betales med gentjenester mellem de helt nære relationer, når der for eksempel laves forbedringer på boligen uden regning.

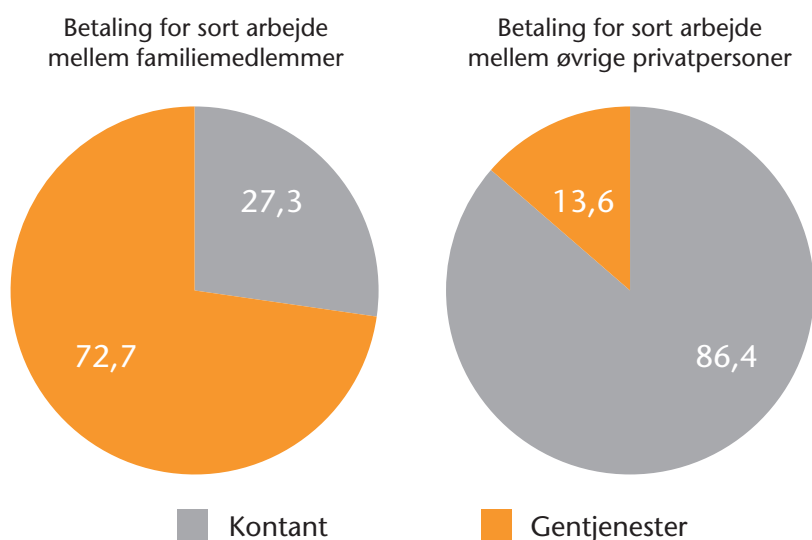
Det viser en undersøgelse, hvor relationerne til dem, man laver sort arbejde for, er inddelt i tre grupper: familie, venner/bekendte og øvrige privatpersoner. Opdelingen viser, at relationen er afgørende for måden, man opgør regnskabet på.

Når familie udfører sort arbejde, er det hele 73 procent, der afregner i form af en tjeneste. Omvendt er det altså kun 27 procent af familie, der betaler hinanden med kontanter.

Stort set samme billede er der for sort arbejde udført for venner og bekendte. Der er dog lidt flere, som afregner kontant. Her er det 62 procent, der udfører sort arbejde til gengæld for en tjeneste, og 38 procent, der modtager kolde kontanter.

Helt anderledes ser det ud for den sidste gruppe, der

Figur 3.

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed.

Når der udføres sort arbejde mellem familiemedlemmer, bliver der oftest betalt med tjenester den anden vej. Ikke overraskende måske er kontanter mere og mere gangbar mønt, jo længere ud i netværket man kommer.

dækker øvrige privatpersoner. I denne gruppe, der omfatter dem, hvor relationen umiddelbart er båret af det sorte arbejde, er det kun 14 procent, der bliver betalt med tjenester, og hele 86 procent, der bliver betalt med kontanter.

Det er værd at bemærke, at kontant betaling her også dækker kategorien 'sort salg'.

Samtidig dækker gentjenester enhver mulig afregning i arbejdskraft for det sorte arbejde, fx at male stuen mod at få repareret bilen.

Halvdelen af det sorte arbejde er for venner og bekendte

Når danskerne arbejder sort, går vi for det meste et led længere ud i netværket end vores familiemedlemmer. Det er nemlig oftest venner og bekendte, vi ordner haven eller opfører den nye bruseniche for, når vi udfører sort arbejde.

Hele 48 procent af det sorte arbejde udføres således for venner og bekendte, mens godt en fjerdedel – nemlig 26 procent – udføres for familien og en tilsvarende andel udføres for andre.

UNDERSØGELSENS PUBLICERING

**KRISTIAN HEDEAGER BENTSEN, LISE LAM HANSEN,
BENT JENSEN, CLAUD LARSEN OG
PEER EBBESEN SKOV**

**AKTIVITETER UDEN FOR DET FORMELLE
ARBEJDSMARKED: SORT ARBEJDE,
GØR DET SELV-ARBEJDE OG DELEØKONOMI**

ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED OG
SYDDANSK UNIVERSITETSFORLAG

Nyt fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed (ISSN 2446-3086) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning i enheden. Nyhedsbrevet er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse.

Andre udgivelser fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed kan ses på Rockwoolfonden.dk/forskning